

PUP CSILLA

„MODERNIZÁCIÓ” KERÜLŐÚTON

MI ÁLLHATOTT AZ ÖLBŐI SOROZATOS TÜZESEK HÁTTERÉBEN
A 30-AS ÉVEKBEN?

Írásomban Ölbő hagyományos építésű lakó- és melléképületeinek a harmincas években történt meglepően gyors és teljes lecserélődését, annak körülményeit szeretném bemutatni. Elsősorban a híres-hírhedt ölbői tüzek dokumentumaira támaszkodtam, melyekből kitűnt, hogy ebben az időszakban mennyire szétbogarhatatlanul összefonódtak az eseményeket meghatározó tényezők: a tűzveszélyes hagyományos tetőzet (zsúp-, faszindely-, sőt nádtetők) elterjedtsége, ugyanakkor a szokatlanul kedvező házbiztosítási feltételek, végül pedig a csendőrség részéről a nehézkes, kezdetleges nyomozati módszerek. Más községek lakóival összevetve az ölbőiek az adott körülményekhez nem csupán alkalmazkodtak, hanem a kínálkozó lehetőségeket felismerve, úgy tűnik, azokat messzemenően kihasználták. Ennek eredményeképpen 1940-re a faluban a több évszázados múltú építkezési (elsősorban tetőfedési) módok kora véget ért, minden lakóházat és melléképületet új tetőcserép fedett. Új arculatú, „modern” Ölbő született, a környékbeliek és a hatóságok rosszallásától kísérve.

Az 1930-as években majd minden évre jutott 2–3 nagyobb tüzeset a faluban, amelyben több lakóház, pajta és egyéb melléképület semmisült meg teljesen, jelentős anyagi károkat okozva, és sok munkát adva Ölbő és a környező falvak, Alsószeleste, Felsőszeleste, Pósfá, Répceszentgyörgy, Alsópaty, Felsőpaty, Rábasömjén, Hegyfalú, valamint Zsédény tűzoltóságának. Különösen kirívónak tekinthető az 1937. év, amikor a sárvári járás falvaiban regisztrált összesen 35 tűzből 10 alkalommal, vagyis valamivel több, mint az esetek negyed részében, Ölbön csaptak fel a lángok.¹ A sorozatos tüzek következtében a falu 10 év alatt szinte teljesen újjáépült, 1939-re majdhogynem az összes zsúpfedeles ház a lángok martalékává lett. A település az újságcikkek megfogalmazásaiban kiérdemelte a „*vármegye legtöbb tüzet látott községe*”², a „*tüzeseteiről híres Ölbő község*”³ hírnevet. A *Vasvármegye* c. megyei napilap, a *Dunántúli Néplap* rendszeresen beszámolt hasábjain a tűzveszedelmekről, a Magyar Távirati Iroda napi hírei között is gyakran feltűntek az Ölbön történetekkel kap-

1 MNL VaML IV. 425. b. A Sárvári Járás Főszolgabírójának iratai, Közigazgatási iratok (továbbiakban: Sárvár Jr. Közig.) 15/1937. Nyilvántartás a tüzesetekről az 1937. évre, 1938. jan. 2., Sárvár

2 Hatalmas tűzvész pusztított Ölbön. In: *Vasvármegye* (továbbiakban: *Vvm*), 1936. ápr. 22. 3. old.

3 Nagy tűz pusztított Ölbön. Hat ház, öt pajta lett a tűz martaléka. In: *Vvm*, 1939. márc. 12. 6. old.

csolatos híradások. A közigazgatás és csendőrség lefolytatta az ilyen esetekben szükséges vizsgálatokat, nagy hangsúlyt helyezve a szándékos gyújtogatás lehetőségének kivizsgálására, amit a tüzesetek gyakorisága módfelett indokolttá tett. A leégett épületek ugyanis rendszerint jól voltak biztosítva, ami felvetette annak gyanúját, hogy a tüzesetek nem a véletlen művei, hanem mögöttük pontos gazdasági számítás áll, mivel a biztosító társaságok által kifizetett magas összegű kártérítési díjból viszonylag egyszerű volt új házat felépíteni. A szomszédos falvakban is mindenki pontosan tudta, illetve tudni vélte azt, hogy az ölböiek a biztosítási pénzekért saját maguk gyűjtik fel házaikat, gazdasági épületeiket, és a település lakóit a környéken hamarosan a „pörkölt ölböiek” csúfoló mondással kezdték emlegetni, amit napjainkig megőrzött az idősebb generációk emlékezete.⁴ Ugyanakkor szükséges megjegyezni, hogy a két világháború közötti időszakban Vas, Zala, és Sopron vármegye számos más településén is pusztított a „vörös kakas”. Az 1920–1930-as évek napi- és hetilapjait átforgatva, majd minden lapszámra jut egy-két tüzeset, és a hatóságok által sikeresen felderített, biztosítási csalás céljából elkövetett gyújtogatásra is több példa akad.⁵

A fent megfogalmazottak alátámasztására, ha nem is teljességgel, de megpróbáltuk összegyűjteni a faluban történt tüzeket. Felvezetésnek legyen elég az alábbi idézet 1937-ből: „*A tüzesetek statisztikájában a vármegye községei közül messze kiemelkedik a sárvári járási Ölbő, ahol valósággal rendszeresek a tűzriadalmak. Hetenként verik félre a templom harangját, mert hol a felvégen, hol az alvégen csapnak fel alattomosan a lángnyelvek.*”⁶

A falu korábbi történetét is át meg átszövik a tüzesetek. Az ölbői plébánia keresztelési és halotti anyakönyvébe 1840 márciusában az alábbi bejegyzést tette Szabó Ferenc plébános: „*Folyó hó 14-én éji egy és két óra között mint gyanitatik szándékos gyújtás által kiütvén a tűz a felső szeren 12 házat és 17 pajtát hamvasztva el nem különben az uradalmi pajtákat, magtárokat tömérdek benök lévő gabonával egészen feldulá. Áldott legyen az Úr, hogy a romboló elem morgó lángjával az egész falut fel nem persselé. Légyen e csapás bűneink bocsánatjára.*”⁷

- 4 „... Az ölböieket pörkölt ölböieknek hívták, mert gyakran gyűjtötták meg a saját és mások pajtáit is a biztosítás miatt. ...” (Bögöt); „Pörkölt ölböiek (sok pajtát felgyújtottak a biztosítás miatt). ... Amikor tűz volt Ölbön, patyi tűzoltók mentek át. ...” (Felsőpaty); „Füstös ölböiek”, állítólag többször előfordult, hogy szándékosan fölgyújtották a falut. A biztosító fizetett és így egyre szebb házak épülhettek.” (Jákfa); „A környék »pörkölt ölböiek«-nek csúfolja az ölböieket. Egyrészt azért, mert az ölböiek fel szokták gyűjtani saját házuikat, hogy a biztosító fizessen, s ezáltal egyre szebb házakat építettek Ölbön. Másrészt az Ölbőre bekerült idegeneket tűz fölött meg szokták »pörkölni«...” (Ölbő); „... Ölböieket: pörkölték, mert sokan leégették a zsuppos házuikat, hogy a biztosító fizessen. ...” (Rábaty); „Pörköltéknek is nevezték az ölböieket, mert a 20-as években leégették zsuppos házuikat, hogy a biztosítótól kapjanak pénzt...” (Szeleste) Forrás: „Kapcsolatrendszer a Dél-nyugat-Dunántúlon” című, Barabás Jenő vezetésével az 1985-től 1995-ig terjedő időszakban Zala, Vas, Veszprém és Somogy megyében végzett néprajzi vizsgálat kutatási anyaga. A kérdőíves felmérés „1.9. Csúfolták-e a falut valamivel a környékbeliek vagy az itteniek mely más községekről tudnak-e csúfolódó mondásokat?” kérdésére adott válaszok. <http://www.nti.btk.mta.hu/kapcsolathalo/index.php/Kezd%C5%A911ap> (Megtekintve: 2016. márc. 20.)
- 5 „Gödörházán az égő ház mellett melegszenek az emberek.” Súlyos ügyészi vád a gödörháziak ellen – biztosítási csalás börtönbüntetéssel. In: *Hír*, 1934. febr. 7. 3. old. Szakál Károlyné gödörházi lakos büntetőügye kapcsán fogalmazta meg az ügyész vádbeszédében: „Gödörháza szennyesét terítették itt ki a tanuk, akik igazolták azt, hogy ebben a községben van a legtöbb tűzveszedelem egész Vas megyében. Hova-tovább oda jutunk, hogy csak egy csendes, szép idő kell ahhoz, hogy Gödörházáról tűzveszedelmet jelentsenek. ...”
- 6 Ismét tűz volt Ölbön. In: *Dunántúli Néplap* (továbbiakban: DN), 1937. szept. 11. 11. old.
- 7 MNL Mikrofilm anyakönyvek adatbázisa. Ölbő r. kat. születési anyakönyv 1840; Ölbő r. kat. halotti anyakönyv 1840.

A jobbágyfalu plébánosának 1840. évi megfigyelését utólag akár baljós előjelnek is vélhetnénk, az 1930-as években Ölbön sűrűn fellobbanó „morgó lángok” ismeretében. És valóban, nem kellett nagyon sokat várni a következő nagyobb tűzvészre. 1883. április 6-án Nagyölbön, a templom közelében fekvő ház udvarán, egy különálló faragó kamrában, ismeretlen okból, tűz ütött ki, amely végül 13 házat és 15 pajtát hamvasztott el. A leégett házak közül 4 nem volt biztosítva.⁸

1911. november 13-án nagy tűzvész pusztított Ölbön. Ismeretlen okokból kigyulladt özvegy Gottlieb Jakabné pajtája, a tűz továbbterjedésével 13 gazdasági épület és nagy mennyiségű takarmány lett a lángok martaléka megközelítőleg 20 000 korona értékben.⁹

1913. június 20-án délután a falu határában végigvonuló vihar alkalmával a villám három helyen is lecsapott a községben nagy tüzet okozva. Egy nyárfát hasított ketté villámcsapás, majd a kéményen át ütött a villám egy lakóépület szobájába. A harmadik villámcsapás Osztovics József plébános pajtáját érte felgyújtva azt. A gazdasági épület, benne 30 szekérre való takarmánnyal teljesen leégett. A kárt 3–4 ezer koronára becsülték, melynek egy része biztosítás révén megtérül.¹⁰

1923. május 1., kedd: Simon Vince szenvedett tüzkárt.¹¹ A tűz okáról és a tűzkár mértékéről nincs információnk.

1928. április 9., hétfő: Eredics Istvánt érte tüzkár.¹² A tűz oka és a kár mértéke ez esetben sem ismert.

1928. április 30., hétfő: A kiskorú Puklér testvérek¹³ lakóháza mellett lévő szalmakazal gyulladt ki ismeretlen okból. A gyorsan tovaterjedő tűzben 4 lakóház, 3 istálló, 2 pajta, több hidas és ól, sok gabona, szalma, takarmány, gazdasági eszközök és háziállatok pusztultak el nagy anyagi kárt eredményezve. Személyi sérülés nem történt. Mivel a tűz okaként gyújtogatás gyanúja merült fel, ezért ennek tisztázására nyomozás megindítására került sor.¹⁴

1928. december 16-án, vasárnap történt tüzesetnél Jancsó Sándor, özvegy Böröcz Jánosné és Németh József voltak a károsultak.¹⁵ A tűz okára és a kár mértékére vonatkozóan nincs adatunk.

1929. szeptember 9-én,¹⁶ pénteken, ismeretlen okokból Asbót János pajtája fogott tüzet és égett le a benne lévő takarmánnyal és gazdasági eszközökkel együtt 1500 pengő kárt okozva. A beszámolók szerint a kár egy része biztosítás útján meg fog térülni.¹⁷

8 Tűz. In: *Vas megyei Lapok*, 1883. ápr. 12. 3. old.

9 A tűzoltó-parancsnok balesete. In: *Pesti Napló* (továbbiakban: *PN*), 1911. nov. 14. 19. old.; A tűzoltó-parancsnok tragédiája. Alá esett a vágató kocsinak – őriási tűzvész Ölbön. In: *Vas megyei Napló* (továbbiakban: *VmN*), 1911. nov. 12. 1. old.

10 Nagy tűz Ölbön. Lesújtott a villám. In: *VmN*, 1913. jún. 21. 2. old.

11 MNL VaML Sárvár Jr. Közig. 1361/1930. Nyilvántartás a kiadott vagy megtagadott ártatlansági bizonyítványokról 1923–1924. évre, 1923. dec. 31., Sárvár

12 MNL VaML Sárvár Jr. Közig. 1361/1930. Tüzesetek és ártatlansági bizonyítványok kimutatása 1928–1929. évre, 1930. jan. 2., Sárvár

13 Uo. A kiskorú Puklér testvérek mellett Simon János, valamint Pados János voltak a tűzkárosultak.

14 Nagy tűz Ölbön. In: *DN*, 1928. máj. 12. 10. old.; Nagy tűz Ölbő községben. In: *KÚ*, 1928. máj. 12. 5. old.; Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (a továbbiakban: MNL OL) K. 428. a. sorozat MTI „könyomatos” Hírek, Napi tudósítások (a továbbiakban: *K 428*. Napi tudósítások), 1928. máj. 11. 7. kiad. A hivatkozott MTI „könyomatos” Napi tudósítások interneten elérhetők: https://library.hungaricana.hu/hu/collection/mnl_mt1_napihirek_napitudositasok/ (Megtekintve: 2017. szept. 23.)

15 MNL VaML Sárvár Jr. Közig. 1361/1930. Tüzesetek és ártatlansági bizonyítványok kimutatása 1928–1929. évre, 1930. jan. 2., Sárvár

16 Uo.

17 Tüzek Vas-, Sopon- és Zalamegyében. In: *DN*, 1929. szept. 21. 8. old.

1929. szeptember 20-án,¹⁸ pénteken Jancsó Sándor háza gyulladt ki. A lángok áterjedtek a Böröcz család házára is, és több ház teteje leégett. A tűz következtében keletkezett jelentékeny kár egy része biztosítás révén megtérül majd.¹⁹

AZ 1930-AS ÉVEK TŰZVÉSEI

1930. február 16-án, vasárnap kitört tüzesetnél Németh Jánost érte kár.²⁰ Hogy mi okozhatta a tüzet, és mekkora tűzkár keletkezett, arra vonatkozóan információval nem rendelkezünk.

1930. szeptember 17-i, szerdai tüzesetnél báró Baich Mihály volt a tűzkárosult.²¹ A fenti esetekhez hasonlóan nincs további adatunk.

1932. május 3., kedd: „*A Sárvár melletti Ölbőn kedden éjjel leégett Kovács Károly, Szuczik Miklós, Szuczik Sándor és Jancsó István istállói, pajtai és egyéb, gazdasági épületei a bennelevő gazdasági felszerelésekkel együtt.*”²² „*A csendőrség megállapította, hogy sorozatos gyújtogatás történt, mert a tűz a községben a meglehetősen erős szél ellen terjedt.*”²³

1932. május 19., csütörtök: „*Ölbő (Vas megye) községben tegnap, hajnali három óra-kor, eddig még meg nem állapítható okból, tűz ütött ki. Összesen tíz lakóház, tizenegy pajta, öt istálló, egy cséplőgép, számos gazdasági eszköz és felszerelési tárgy elégett. Hat darab sertés és több kisebb háziállat elpusztult. A mentési munkálatok közben egy nő súlyosan és hat férfi könnyebben megsérült. A összes kár 35-40 000 pengőre becsülhető. Megrongálódott a csendőrlaktanya kapuja és deszkakerítése is. Az épületben kár nem esett. A tűz okának megállapítása végett nyomozás folyamatban van.*”²⁴

18 Tűzkárosultak az ölbői Hangya Szövetkezet, Kovács Ernő, özvegy Böröcz Jánosné, Asbóth János, Asbóth József, Eredics Zsigmond, Fodor Lajos, Puklér Károly és Jancsó Sándor ölbői lakosok. – MNL VaML Sárvár Jr. Közig. 1361/1930. Tüzesetek és ártatlansági bizonyítványok kimutatása 1928–1929. évre, 1930. jan. 2., Sárvár

19 A vöröskakas pusztítása Ölbőn. In: *DN*, 1929. szept. 28. 13. old.

20 MNL VaML Sárvár Jr. Közig. 1361/1930. Tüzesetek és ártatlansági bizonyítványok kimutatása az 1930. évre, 1930. dec. 31., Sárvár

21 Uo.

22 MNL OL K 428. Napi tudósítások, 1932. máj. 4. 11. kiad. A tűz Kovács Károlynak a plébánia épületének közelében álló istállójában keletkezett és terjedt tovább a szomszédos házakra. Az ölbői, a sárvári, a hegyfalui, a répcseszentgyörgyi és a zsédenyi tűzoltóság együttes erőfeszítésével sikerült megakadályozni, hogy a tűz még nagyobb pusztítást végezzen. – Tűz pusztított Ölbőn. In: *Vvm*, 1932. máj. 5. 7. old.; Tűz pusztított Ölbőn. In: *DN*, 1932. máj. 14. 7. old.

23 Tűz a vidéken. In: *Kis Újság* (továbbiakban: *KÚ*), 1932. máj. 8. 5. old.

24 MNL OL K 612. a. sorozat MTI „könyomatos” Hírek, Magyar Országos Tudósító, Híryanag (a továbbiakban: *K 612*. Magyar Országos Tudósító, Híryanag), 1932. máj. 20. 112. sz. 5. kiad. A hivatkozott MTI „könyomatos” Magyar Országos Tudósító, Híryanag Interneten elérhető: https://library.hungaricana.hu/hu/collection/mnl_mti_mot_hiranyag/ (Megtekintve: 2017. szept. 23.) A tűz, amely Puklér Tamás pajtájában keletkezett, és az épületet percek alatt elhamvasztotta, nagyon gyorsan terjedt tovább a községben, és rövid idő alatt a Szele-féle vendéglő és csendőrségi laktanya közötti utcáreszen lévő 10 házat, pajtákkal és istállókkal együtt megsemmisített. „*A károsultak Puklér Tamás, Simon Vince, Simon József gazdálkodók, Szele Ferenc fűszerkereskedő, Puklér Károlyné, Bösz János, Eredics Zsigmond, Fodor János, Puklér Imre, Grubánovics Sándor, akiknek házuk, pajtai, istállóik, a bentlévő gazdasági berendezésekkel, állatokkal együtt elégték.*” A két súlyos égési sérült Simon Józsefné és Simon Vince, akik értékeiknek az égő házból történő mentése során a nagy füsttől a lángoló épületben eszméletüket veszítették, és súlyos égési sebeket szereztek. – Óriási tűz pusztított Ölbőn. In: *Vvm*, 1932. máj. 20. 3. old.; Nagy tűz a vas megyei Ölbő községben. In: *PN*, 1932. máj. 20. 6. old.; Egy asszony élet-halál küzdelme az ölbői tűzkatasztrófánál. In: *Hír*, 1932. máj. 20. 1. old.; Borzalmas tűzvész egy vas megyei községben. Egy bődön zsírért az életét kockáztatta egy asszony – kilenc ház teljesen leégett. In: *Friss Újság* (továbbiakban: *FÚ*), 1932. máj. 20. 5. old. A tűzben súlyos égési sérüléseket

1932. november 13., vasárnap: „*Ölbő községben Horváth Sándor gazdálkodó pajtájában tűz ütött ki. A pajtában levő cséplőgép, traktor és elevátor a tűz martaléka lett. Az ölbői tűzoltóság önfeláldozó munkájának köszönhető, hogy a tűz nem terjedt át a szomszédos szalmatetős házakra és szalmakazlos udvarokra.*”²⁵ A pajta és a cséplőgép is biztosítva voltak. Nyomozás indult gyújtogatás gyanúja miatt Horváth Sándor ellen.²⁶

1933. augusztus 26., szombat: „*Özvegy Jancsó Sándorné ölbői gazdálkodó pajtája kigyulladt s pillanatok alatt az egész udvar – pajták, gabona szalma, szénakazalok – lángba borult. Sárvári tűzoltóság motorfecskenővel és a környék tűzoltósága kivonult. Reggel öt órára sikerült nagy nehezen a tüzet lokalizálni. Leégett hét gazdálkodónak a pajtája, elpusztult a gabonája, szalmája, téli takarmánya. A kár körülbelül 30.000 pengő. A tűz oka ismeretlen.*”²⁷

1934. március 29., csütörtök: *A sárvári járásban lévő Ölbőn csütörtökön délután Marton János gazdálkodó háza kigyulladt. A szélben a tűz tovaterjedt és 16 ház leégett. Eddig még nem tudják, hogyan keletkezett a tűz s a csendőrség nyomozást folytat ennek kiderítésére.*”²⁸ A Vasvármegye címlapján másnap megjelenő beszámoló szerint 3 éven belül ez

szenvedett Simon Rezsóné [Józsefné] belehalt sérüléseibe. – Meghalt az ölbői tűzkatasztrófa áldozata. In: *Hír*, 1932. máj. 25. 1. old. – A nyomozás során a gyújtogatás elkövetésével Puklér Ferenc ölbői gazdát és annak József, Tamás és Antal nevű három fiát gyanúsították meg, akik tagadták a vádak. A gyanúsítottakat a csendőrség letartóztatta és átadta a szombathelyi ügyészségnek. – Óriási tűz pusztított Ölbőn. In: *DN*, 1932. máj 28. 9. old. Státárium fenyegeti az ölbői gyújtogatókat. In: *KÚ*, 1932. máj. 26. 5. old. – A gyújtogatás bűntettével gyanúsított Puklér Tamás, Puklér Géza, Puklér Ferenc és Puklér Antal ölbői lakosok és ismeretlen tettes ellen teljesített nyomozást az ügyészség bizonyíték hiányában megszüntette. – MNL VaML Sárvár Jr. Közig. 12/1932. A Szombathelyi Királyi Ügyészség határozata, 1932. aug. 15., Szombathely. A 1932. május 3-i és 19-i tüzesetről az ölbői plébánia historia domusa a következőképpen emlékezik meg: „*Május 3-án este 9 óra tájban kigyulladt Kovács Károly pajtája. Elégtek még a Tuczai pajták és Jancsó István pajtája. A tüzet gyújtogatás okozta, de a gyújtogató nem lett meg. Május 19-én hajnalban nagy szélben a felsőszeren volt tűz. Leégett Simon Vince, Szele Ferenc, Puklér Károlyné, Bősze János, Eredics Zsigmond, Fodor János Kristóf, Pukler János, Bikali és a három Grubánovics. Veszélyben volt a templom is. Az erős szél miatt az alsószér, sőt a csonkaszer zsuppal fedett házai is veszélyben voltak. Védtek őket, de mégis kigyulladt Németh József disznóólja. Simon Józsefné menteni akart portékát és bennszorult az égő házban. Kemencébe bújt, ott találtuk meg. Még élt. Kórházba szállították füstmérgezéssel, de meghalt. A gyújtogató nem tudódott ki. A leégett házak helyén szep új házak épültek. Jól voltak biztosítva, Szele Ferencét kivéve, kinek még most sem – szept. 17-én – épült fel a háza, csak úgy áll, ahogy a tűz után”* In: Nagy-Ölbő plébánia története 1885 év július 19-étől kezdve.

25 MNL OL K 428. Napi tudósítások, 1932. nov. 15. 6. kiad.; Tűz Ölbőn. In: *Hír*, 1932. nov. 13. 5. old.

26 A biztosítási család büntetvével vádolt Horváth Sándor elleni nyomozást az ügyészség 1932. december 31-én szüntette meg. – MNL VaML Sárvár Jr. Közig. 12/1933. A Szombathelyi Királyi Ügyészség levele, 1933. jan. 10., Szombathely

27 MNL OL K 428. Napi tudósítások, 1933. aug. 26. 7. kiad.; 30 ezer pengő kárt okozott a tűzvész Ölbőn. In: *Hír*, 1933. aug. 27. 5. old.

28 MNL OL K 428. Napi tudósítások, 1934. márc. 29. 27. kiad. A fenti tüzeset kapcsán lefolytatott csendőrségi nyomozás és a főszolgabíró helyszíni szemle végül megállapította, hogy az 1934. március 29-én 16³⁰ órakor Eredics János szalmakazalja mellett lévő sövénykerítés és a kétoldalt mellé állított tengeri (kukorica) szár gyulladt ki, ahonnan a tűz átterjedt a szalmakazalra és a mellette lévő pajtára. A délnyugati szél ezt követően a tüzet átvitte a délnyugati irányban fekvő összes szalmával fedett épületek, istállókra és pajtákra, aminek következtében 13 lakóház és 14 pajta és melléképületek égtek le a tűzben. Eredics János, Marton József, Takács János, Pup Károly, Simon István, Simon Kálmán, Vörös Lajos, Asbóth József, Péter János, Foki József, özv. Rozmán Jánosné, Kocsis Károly és gyermekei, Szele Ferencné lakóháza és egyéb melléképületei, továbbá Péter István és Pados József istállói és pajtái 42 147 pengő értékben égtek. A tüzet Marton József ölbői lakos 6 éves Ambrus nevű fia okozta tűzzel való játéka következtében. Mivel a leégett épületek különböző biztosító társaságoknál biztosítva voltak, ezért a tűzkarok nagyrészt megtérülnek. – MNL VaML Sárvár Jr. Közig. 1318/1934. Az 1934. március 29-én Ölbőn történt tüzesetből kifolyólag megtartott helyszíni szemle jegyzőkönyve, 1934. márc. 30., Ölbő; M. kir. III. szombathelyi csendőrkörület Ölbői őrs jelentése a sárvári járás főszolgabírójának az Ölbő községben történt tüzesetről, 1934. márc. 30., Ölbő

volt a községben a 6. olyan nagy tüzeset, amikor sok család maradt fedél nélkül.²⁹ A Magyar Országos Tudósító április 3-án a tűz kiindulási helyét, okát és a kár mértékét pontosan közölve ad ismét hírt a fenti tüzesetről: „*Eredics János ölbői lakos szalmakazla kigyulladt. A szél a tüzet széthordta, amitől szomszédos házak is tüzet fogtak úgy, hogy 12 lakóház, sok istálló és melléképület égett le. A kár közel 50.000 pengő. Megállapítás szerint a tüzet egy gyermek pajkossága idézte elő.*”³⁰

1934. június 21-én, csütörtökön az ölbői bér gazdasághoz tartozó Cseres major mellett cséplés közben a cséplőgép gőzkazánjának kéményéből kiszálló szikrától keletkezett tűz. A tűzben két kazal és több eszköz semmisült meg összesen 19.200 pengő kárértékben, amely biztosítás útján megtérül.³¹

1934. augusztus 3., péntek: Kovács Géza gabonaterményeinek cséplőgéppel való cséplése közben az akkor rakott szénakazal ismeretlen módon kigyulladt, a lángok továbbterjedtek a szomszédos telkekre, és 2 lakóház, több gazdasági épület, számos gazdasági eszköz, termény vált a tűz martalékává. 19 643 pengő tűzkár keletkezett, amelynek nagy része biztosítás útján meg fog térülni.³²

1934 decemberének elején Simon Sándor gazdálkodó háza gyulladt ki, és teljesen leégett két pajtával együtt.³³

1935. február 23., szombat: „*A vas megyei Ölbő községben kigyulladt Lakner János gazda szalmakazla és a tűz rohamosan tovaterjedt. A községi és a környékbeli tűzoltóság erőfeszítése ellenére leégett négy lakóház a hozzájuk tartozó gazdasági épületekkel együtt.*”³⁴ A kár megközelítőleg 13 300 pengő, amelynek egy része biztosítás útján meg fog térülni.³⁵

1936. március 4-én, szerdán, a kora esti órákban a felsőpatyi utcában, az Ungár bér gazdaság kastélyával szemben Kovács Sándor pajtája gyulladt ki. A tűz Kovács pajtáján kívül Pupp Sándor és Bödő Bálint házát, istállóját, pajtáját, valamint gazdasági felszereléseit

29 Hatalmas tűz pusztított tegnap Ölbön. In: *Vm*, 1934. márc. 30. 1. old.; Borzalmas tűzvész egy vas megyei faluban. Húsz gazdálkodó háza égett le. In: *KÚ*, 1934. márc. 30. 6. old.; Egy héttel később a *Dunántúli Néplap* is lehozta a hírt: Hatalmas tűz pusztított pénteken Ölbön. In: *DN*, 1934. ápr. 7. 9. old.

30 MNL OL K 612. Magyar Országos Tudósító, Hírányag, 1934. ápr. 3. 74. sz. 8. kiad. Gondatlan tűzvészokozás vétsége miatt Marton Józsefné, született Eredics Erzsébet ellen emeltek vádat, akit a járásbíró végül felmentett. – MNL VaML Sárvár Jr. Közig. 12/1934. A Szombathelyi Királyi Járásbíró végzése, 1934. máj. 2, Sárvár

31 Mivel gondatlanság nem látszott fennforogni, a tüzeset kapcsán nem lett feljelentés foganatosítva. – MNL VaML Sárvár Jr. Közig. 12/1934. M. kir. III. szombathelyi csendőrkerület Ölbői őrs bejelentése az Ölbön történt tüzesetről, 1934. jún. 23., Ölbő.

32 A károsultak Kovács Géza, özvegy Jancsó Józsefné, Puklér Károly, Eredics József, Osztovics József, Horváth Sándor. A csendőrségi nyomozás megállapította, hogy a tűz Gecse Ferenc és Tuczai Sándor gondatlansága miatt keletkezett, akiket tűzokozás vétsége miatt a járásbírósnál feljelentettek. – MNL VaML Sárvár Jr. Közig. 12/1934. M. kir. III. szombathelyi csendőrkerület Ölbői őrs Kovács Géza és 5 társa ölbői lakosok kárára történt tüzeset bejelentése, 1934. aug. 29., Ölbő.

33 Ölbön tűz pusztított. In: *DN*, 1934. dec. 8. 8. old.

34 MNL OL K 428. Napi tudósítások, 1935. febr. 26. 39. kiad.; Négy ház égett le Ölbön. In: *KÚ*, 1935. febr. 28. 6. old.

35 A tűzkárosultak Simon Rezső, Lakner Ferenc, Lakner János, Németh János, özvegy Simon Jánosné, született Fodor Erzsébet. A lefolytatott nyomozás során szándékos gyújtogatás, gondatlanság vagy biztosítási csalás megállapítható nem volt. A tüzeset valószínű, hogy az annak időpontjában tomboló erős égháború idézte elő. – MNL VaML Sárvár Jr. Közig. 12/1935. M. kir. III. szombathelyi csendőrkerület Ölbői őrs jelentése Simon Rezső és 4 társa ölbői lakosok sérelmére történt tüzesetről, 1935. febr. 27., Ölbő.

36 Tűz pusztított Ölbön. In: *DN*, 1936. márc. 14. 11. old.

pusztította el.³⁶ Csendőrségi nyomozás indult a tűz okának kiderítése végett. Két éven belül ez volt körülbelül a tizedik tüzeset a községben – tudósít a *Kis Újság*.³⁷

1936. április 21., kedd: „*A vasmegyei Ölbő község egyik házában tűz ütött ki és gyorsan terjedt tovább. Összesen 18 ház és számos melléképület égett le. Az oltási munkálatok során három ember súlyos sérüléseket szenvedett. A kár 70-80 000 pengő.*”³⁸ A tűz keletkezésének oka ez alkalommal is ismeretlen. A csendőrség nyomozást indított annak kiderítésére, hogy nem szándékos gyújtogatás áll-e a történetek háttérében.³⁹

A faluban történt tüzesetek gyakoriság mellett a *Vasvármegye* újságírója sem tudott már szó nélkül elmenni, és az alább idézett mondatokkal indította a fenti tüzről megjelent másnapi tudósítását: „*A vármegye legtöbb tüzet látott községe a sárvári járásbeli Ölbő, ahol két év leforgása alatt valósággal újjáépült a község. Ölbőről most már majdnem minden zsüppos épület eltűnt, jobban mondva elégett s helyébe cserépszindelyes új ház épült.*”⁴⁰

1936. május 3-án, vasárnap, a kora délutáni órákban a Vas vármegyén végigvonuló hatalmas viharban villámcsapás gyújtotta fel Smideliusz Géza kisölbői gazdálkodó nádfedeles pajtáját, amely teljesen leégett⁴¹ szomszédja, Sági Ferenc pajtájával egyetemben. Megközelítőleg 10 700 pengő tűzkár keletkezett, amely biztosítás révén megtérül majd.⁴²

1936. június 15-én, hétfőn, éjjel az 1936. április 21-i tüzesetnél szinte teljesen leégett utcator (Berekszer) még néhány megmentett zsüpfedeles háza vált a lángnyelvek martalékává. 8 lakóház és melléképületek, bennük sok gazdasági eszköz, valamint több szalmakazal és szénaboglya pusztult el 15 000-18 000 pengő kárt okozva. A tűz okának kiderítése érdekében Hetthéssy Jenő főszolgabíró vizsgálatot indított, mivel több jel is arra utalt, hogy gyújtogatás áll a háttérben.⁴³ A csendőrség hamarosan két személyt vett őrizetbe gyújtogatás elkövetésének alapos gyanújával,⁴⁴ akik tagadták a vádat,⁴⁵ és a nyomozás során sem találtak bizonyítékot ellenük.⁴⁶ Az esetről hírt adó másik tudósítás szerint „*a csendőrség nyomon*

37 Nagy tűzvész Ölbőn. In: *KÚ*, 1936. márc. 6. 6. old. Gondatlan tűzvész okozás vétsége miatt a csendőrség nyomozást indított Kovács Sándor ellen, akit végül felmentettek, mivel a vád bizonyítást nem nyert. – MNL VaML Sárvár Jr. Közíg. 12/1936. A Sárvári Királyi Járásbíróság által kiállított bizonyítvány, 1936. ápr. 8., Sárvár

38 MNL OL K 428. Napi tudósítások, 1936. ápr. 21. 32. kiad.

39 Az 1936. április 21-én keletkező tűzben egy egész utca, pontosabban a Berekszer vasút felé eső részen álló zsüpfedeles házak égtek le, csak a cserépszindelyes lakóépületek vészelték át a pusztítást. A *Vasvármegye* lehozta a károsultak névsorát: özv. Markó Jánosné, Kovács Sándor, özv. Eredics Károlyné, Horváth Imre, Pintér István, Németh Sándor, Simon Antal, Szuper János, Puklér József Illés, Fehér Antal, Gecse Ferenc, öreg Fodor János, Gecse Gyula, Szanyi József, Németh Ferenc, Horváth István, Erlaki István, Puklér B. József, Simon Sándor, özv. Vörzsönics Sándorné, özv. Boros Jánosné. A tűzben égési sérüléseket szenvedett személyek: Kondor József fia, Kovács János fia és Szanyi Ferenc. – Hatalmas tűzvész pusztított Ölbőn. In: *Vvm*, 1936. ápr. 22. 3. old.; Nagy tűzvész Ölbőn. In: *Zalamegyei Újság*, 1936. ápr. 23. 3. old.

40 Hatalmas tűzvész pusztított Ölbőn. In: *Vvm*, 1936. ápr. 22. 3. old.

41 Két emberéletet oltott ki vasárnap a villám Vasmegyében. In: *DN*, 1936. máj. 9. 10. old.

42 MNL VaML Sárvár Jr. Közíg. 12/1936. M. kir. III. szombathelyi csendőrkerület Ölbői őrs jelentése Smideliusz Géza és társa kisölbői lakosok kárára történt tüzesetről, 1936. máj. 5., Ölbő.

43 Az Eredics Sándorné házában keletkező tűz átsapott a szomszédos özv. Eredics Józsefné házára. További károsultak ifj. Eredics Sándor, Gecse Lajos, Kondor Vendel, Simon Ernő, Rudalics Mihály és Gecse Ferenc, akiknek háza és gazdasági épülete vált a lángok martalékává. – Ismét borzalmas tűz pusztított Ölbőn. In: *Vvm*, 1936. jún. 17. 2. old. Ismét borzalmas tűz pusztított Ölbőn. In: *DN*, 1936. jún. 20. 11. old.; Gyújtogató társaság garázdálkodásai. Újra 8 lakóház égett le Ölbő községben. In: *FÚ*, 1936. jún. 18. 2. old.; Az ölbői legutóbbi tüzesetről ... In: *DN*, 1936. jún. 27. 7. old.

van és lehetséges, hogy hamarosan kiderül, mi az oka annak a sok tűznek, amely egymást követi Ölbő községben.⁴⁷ (Az ügyben keletkezett csendőrségi feljelentés és lefolytatott eljárás levéltári dokumentumai szerencsére fennmaradtak, ennek ismertetésére alább részletesen sort kerítünk.)

1937. március 8-án, hétfőn „Ölbő községben veszedelmes tűz pusztított, amely teljesen felégette Főző Sándor gazdálkodó sэрűskertjét. Az idejében kіrkerző tűzoltóságnak sikerült megmenteni a környékbeli szalmatetős lakóházakat”⁴⁸ A tűz keletkezésének okaként gyűjtögetás van megjelölve.⁴⁹

1937. március 9-én, kedden, Simon Nándor ölbői kisbirtokos szalmakazla égett le gyűjtögetás következtében.⁵⁰

1937. április 27-én, kedden, éjjel kigyulladt Eredics Jenő gazdálkodó pajtája. A tűz a szélben rohamosan továbbterjedt. 2 istálló, 2 lakóház és 8 pajta vált a lángok martalékává.⁵¹ A tüzesetet gyűjtögetás idézte elő,⁵² ami miatt két személy ellen indított nyomozást a csendőrség.⁵³

1937. április 30-án, pénteken ismét tűz pusztította a faluban. 4 lakóház égett le a hozzá tartozó gazdasági épületekkel. Csendőrségi nyomozás indult, mivel gyűjtögető garázdálkodását gyanították mindkét áprilisi tüzeset okaként.⁵⁴ A tűz keletkezésének okaként ebben az esetben végül gondatlanságot állapítottak meg.⁵⁵

44 Az ölbői őr jelentése szerint Eredics Sándor ölbői lakos szalmakazla valószínűleg gyűjtögetás folytán gyulladt ki, és a szomszéd Eredics Józsefné szalmakazlával együtt leégett. A helybeli tűzoltók az oltási munkálatok befejezése előtt álltak, amikor ismeretlen tettes Eredics Sándor 36 méter hosszú lakóházának zsupfedélzetét belülről, az utca felőli végén, szándékosan meggyújtotta, amitől 7 zsuppal fedett lakóház égett le. A gyűjtögetás elkövetésével alaposan gyanúsítható Eredics Sándor és Eredics Kálmán ölbői lakosokat az őrön őrizetbe vették. – MNL VaML Sárvár Jr. Közíg. 12/1936. M. kir. III. szombathelyi csendőrkörület Ölbői őr bejelentése Ölbő községben történt tüzesetről, 1936. jún. 16., Ölbő

45 Két őrizetbevétel az ölbői tűz miatt. In: *DN*, 1936. jún. 27. 7. old.

46 Eredics Sándor, Eredics Kálmán, Eredics Sándorné, született Fülöp Mária és Eredics Sándorné született Jancsó Etelka ölbői lakosok ellen gyűjtögetás büntette miatt elrendelt vizsgálat megszüntetése. – MNL VaML Sárvár Jr. Közíg. 15/1937. A Szombathelyi Királyi Törvényszék megszüntető végzése, 1937. jan. 30., Szombathely

47 Az ölbői legutóbbi tüzesetről... In: *DN*, 1936. jún. 27. 7. old.

48 Tűz pusztított Ölbőben. In: *KÚ*, 1937. márc. 12. 5. old.

49 MNL VaML Sárvár Jr. Közíg. 15/1937. Nyilvántartás a tüzesetekről az 1937. évre, 1938. jan. 2., Sárvár

50 Uo.

51 Egy község sorozatos tűzkatasztrófája. In: *8 órai Újság*, 1937. máj. 4. 10. old. Gyűjtögető garázdálkodik Ölbőben. In: *KÚ*, 1937. máj. 4. 5. old. Az Eredics Jenő telkén keletkezett tűzben károsodást szenvedtek még Eredics István, Gecse Géza, Gecse István, Gecse Sándor, özvegy Simon Jánosné, Németh János, Lakner Ferenc, Lakner János, Simon Rezső, Eredics Miklós, Puklér János, Varga Kálmán és Kóbor István. A kár nagy része biztosítás útján megtérül. – MNL VaML Sárvár Jr. Közíg. 15/1937. A sárvári járás főszolgabírójának jelentése Vas vármegye alispánja részére az 1937. április havi tűzrendészeti adatokról, 1937. máj. 10., Sárvár

52 MNL VaML Sárvár Jr. Közíg. 15/1937. Nyilvántartás a tüzesetekről az 1937. évre, 1938. jan. 2., Sárvár

53 Eredics Antal és Eredics Lajos gyanúsítottak ellen többrendbeli gyűjtögetás büntette miatt folyt csendőri nyomozás, amit állítólag azáltal követtek el, hogy 1937. április 27-én a sértettként megnevezett ölbői lakosok lakóházait, illetve gazdasági épületeit szándékosan felgyújtották. A gyanúsítottak tagadták a bűncselekmény elkövetését. Tagadásukkal szemben a lefolytatott nyomozás a bűnösség tekintetében bizonyítékot nem szolgáltatott, ezért azt meg kellett szüntetni. – MNL VaML Sárvár Jr. Közíg. 15/1937. A Szombathelyi Királyi Ügyészség határozata, 1937. máj. 25., Szombathely

54 Egy község sorozatos tűzkatasztrófája. In: *8 órai Újság*, 1937. máj. 4. 10. old. ; Gyűjtögető garázdálkodik Ölbőben. In: *KÚ*, 1937. máj. 4. 5. old.

Simon Ferenc telkén keletkezett újból a tűz, amelynél károsodást szenvedtek Puklér Miklós, Simon László, Simon Jánosné, Németh Zsigmond, Gecse Kálmán, Főző Sándor. – MNL VaML Sárvár Jr. Közíg. 15/1937. A sárvári járás főszolgabírójának jelentése Vas vármegye alispánja részére az 1937. április havi tűzrendészeti adatokról, 1937. máj. 10., Sárvár

55 MNL VaML Sárvár Jr. Közíg. 15/1937. Nyilvántartás a tüzesetekről az 1937. évre, 1938. jan. 2., Sárvár

1937. július 24-én, szombaton, Puklér Jánosné ölbői földműves lábas pajtája égett le. A tüzet gyújtogatás vagy villámcsapás idézte elő.⁵⁶

1937. augusztus 2-án, hétfőn, délután 3 óra körül özvegy Tuczai Miklósné pajtája fogott ismeretlen okokból tüzet. A lángok hamarosan átcsaptak az ólakra, a kerítésre, majd továbbterjedtek Kovács Károly és Főző Sándor portájára – ólakat, pajtákat és Főző Sándor lakóházának zsuppfedeles részét semmisítve meg. A jelentékeny kár részben biztosítás folytán meg fog térülni. A tűz okának felderítése érdekében csendőrségi nyomozás indult,⁵⁷ mivel azt vélelmezhetően gyújtogatás okozta.⁵⁸ A *Dunántúli Néplap* tudósítójának az eset kapcsán megfogalmazott megállapítását idézve: „Úgy látszik Ölbő község csakhamar rekordot állít be a tüzesetek száma tekintetében. Nem múlik el hónap, hogy a falu valamely részén fel ne ütné fejét a vöröskakas, a legutóbbi időben pedig már szinte hetenként kell beszámolnunk gyújtogatás-gyanús ölbői tüzesetekről.”⁵⁹

1937. augusztus 13-án, pénteken, délután Németh József pajtája gyulladt ki, majd rövid időn belül átterjedtek a lángok a szomszéd özvegy Jancsó Sándorné udvarán lévő asztagra, elégetve az özvegy egész évi termését. Bár a tűz lakóépületet nem érintett, így is jelentékeny kár keletkezett, ami részben biztosítás útján megtérül.⁶⁰ A tűz keletkezésének oka ez esetben is vélelmezett gyújtogatás.⁶¹

1937. augusztus 24-én, kedden, Asbóth István ölbői földműves pajtáját semmisítette meg tűz, melynek okát azonban nem sikerült megállapítani.⁶²

1937. szeptember 2-án,⁶³ szerdán, a reggeli órákban Kovács János pajtája gyulladt ki. A tovaaterjedő tűzben Kovács János pajtája és kazlai mellett a szomszédos özvegy Simon Károlyné, özvegy Jancsó Sándorné, Jancsó Sándor és Simon Gyula kazlai égtek le. Az oltási munkálatok ellenőrzésére az ölbői csendőrökönitmény teljes létszámmal ki lett rendelve, mivel – az előzményeket ismerve nem minden alapot nélkülözve – szándékos gyújtogatás gyanújára adott okot, hogy a falu legrégebbi zsuppfedelű utcáreszén keletkezett a tűz.⁶⁴ A megközelítőleg 2000 pengőnyi tűzkár biztosítás révén részben ez esetben is megtérül. A nyomozás során szándékos gyújtogatást megállapítani nem lehetett.⁶⁵

1937. szeptember 29-én, szerdán, reggel Herczeg Gyula asztalosmester kertjében lévő méhkasok egyike fogott lángot, és 37 méhkas lett a tűz martaléka.⁶⁶ A tüzeset kivizsgálása során gyújtogatás gyanúja merült fel, illetve gyújtogatást valószínűsítettek.⁶⁷

56 Uo.

57 Ismét tűz volt Ölbőn. In: *DN*, 1937. aug. 7. 13. old.

58 MNL VaML Sárvár Jr. Közig. 15/1937. Nyilvántartás a tüzesetekről az 1937. évre, 1938. jan. 2., Sárvár

59 Ismét tűz volt Ölbőn. In: *DN*, 1937. aug. 7. 13. old.

60 Csütörtökön ismét tűz volt Ölbőn. In: *DN*, 1937. aug. 21. 11. old.

61 MNL VaML Sárvár Jr. Közig. 15/1937. Nyilvántartás a tüzesetekről az 1937. évre, 1938. jan. 2., Sárvár

62 Uo.

63 Uo.

64 Ismét tűz volt Ölbőn. In: *DN*, 1937. szept. 11. 11. old.

65 A járőr valamint a tanúk véleménye szerint a tűz valószínűleg gondatlanság miatt keletkezhetett, amit Kovács János vagy fia által az istállóban elejtett égő cigarettavég vagy gyufa okozhatott. Bizonyíték hiányában feljelentés senki ellen nem lett téve. – MNL VaML Sárvár Jr. Közig. 15/1937. M. kir. III. szombathelyi csendőrkerület Ölbői őrs bejelentése Kovács János és 4 társa ölbői lakosok kárára történt tüzesetről, 1937. szept. 30., Ölbő. A sárvári járás főszolgabírójának jelentése Vas vármegye alispánja részére az 1937. szeptember havi tűzrendészeti adatokról, 1937. okt. 8., Sárvár

66 Ölbőn már a méhek is tüzet okoznak. In: *DN*, 1937. okt. 9. 8. old. MNL VaML Sárvár Jr. Közig. 15/1937. A sárvári járás főszolgabírójának jelentése Vas vármegye alispánja részére az 1937. szeptember havi tűzrendészeti adatokról, 1937. okt. 8., Sárvár

67 MNL VaML Sárvár Jr. Közig. 15/1937. Nyilvántartás a tüzesetekről az 1937. évre, 1938. jan. 2., Sárvár

1939. március 10., péntek: „*A vas megyei Ölbő községben a szombatira virradó éjszaka kigyulladt Kovács Gyuláné gazdálkodó pajtája. A nagy szélben szinte pillanatok alatt tüzet fogott a lakóház, a szomszédos ház és több gazdasági épület is. Rövidesen hat lakóház, öt pajta, több szalmakazal és szénaboglya esett a lángok martalékául. A tűz a község utolsó zsuppfedelű házait pusztította el. Keletkezésének oka még ismeretlen.*”⁶⁸ Megközelítőleg 30-35 000 pengő kár keletkezett, amelynek egy része biztosítás révén meg fog térülni. Az ügyben lefolytatott nyomozás során bűncselekmény végül senki ellen nem volt megállapítható.⁶⁹

1939. május 18-án, csütörtökön, az esti órákban a község háza közelében lévő ifjú Szele István vegyeskereskedő üzlethelyiségében ütött ki tűz, amelyben 590 pengő értékű kivevő bolti áru semmisült meg. A tűzkár biztosítás útján meg fog térülni. A nyomozás során bűncselekmény senki ellen nem volt megállapítható.⁷⁰

1939. október 2-ára, hétfőre virradóra a községhez tartozó Kányás majorban történt az 1930-as évek – általunk ismert – utolsó tüzesete, amelyben 1 sertésakol és több sertés égett el. Az ölbői csendőrőrs a majort a tulajdonos, Baich Mihály bárótól 10 évre bérlő Somorjay Illésné és élettársa, Kovács Elemér ellen tett feljelentést gyújtogatás büntetése és biztosítási csalás kísérlete végett. A lefolytatott nyomozás alapján a gyanúsítottak tagadásával szemben több körülmény is bűnösségükről tanúskodott,⁷¹ bizonyíték a nyomozás során azonban nem volt beszerezhető ellenük.⁷²

68 MNL OL K 428. Napi tudósítások, 1939. márc. 13. 9. kiad. A Vasvármegye hasábjain a tüzesettel kapcsolatban megjelenő cikk megjegyzi: „*A helyi csendőrség teljes készütséggel cirkált az utcán, hogy a tűz esetleges bűnös úton való tovaterjedését megakadályozza. Hiszen nem ritka eset Ölbőn, hogy az egyik faluvégről a másik faluvégre kell menni tüzet oltani. ... A csendőri nyomozás egyébként megindult annak földterítésére, hogy nem emberi gonoszság idézte-e elő a hatalmas kárt*”, valamint „*A pár évvel ezelőtt még túlnyomó részen zsuppos háztetejű, de a rendkívül gyakori tüzesetek következtében újja épült Ölbő utolsó zsuppos házakból álló házsorát pusztította el a péntek esti tűz.*” – Nagy tűz pusztított Ölbőn. Hat ház, öt pajta lett a tűz martaléka. In: *Vvm*, 1939. márc. 12. 6. old. Nagy tűz pusztított Ölbőn. In: *DN*, 1939. márc. 18. 10. old. Ölbőn nyolc ház leégett. In: *Sárvár Vidéke*, 1939. márc. 19. 3. old.

69 Szándékos gyújtogatás gyanúja nem merült fel. A nyomozás során megállapítást nyert, hogy a gyalogjáró mellett közvetlen lévő pajta az azon közlekedő, be nem azonosítható, járókelő által eldobott szivarka végtől gyuladhatott ki. A károsultak: özvegy Kovács Gyuláné, özvegy Varga Jánosné, özvegy Simon Gézané, Kovács János, Benedek Bernát, özvegy Simon Károlyné, Jancsó Sándor, Simon Gyula, Puklér János és Varga Károly. – MNL VaML Sárvár Jr. Közíg. 15/1939. M. kir. III. szombathelyi csendőrkerület Ölbői őrs bejelentése özvegy Kovács Gyuláné és 9 társa ölbői lakosok kárára történt tüzesetről, 1939. márc. 13., Ölbő

70 MNL VaML Sárvár Jr. Közíg. 15/1939. M. kir. III. szombathelyi csendőrkerület Ölbői őrs bejelentése ifjú Szele István ölbői lakos kárára történt tüzesetről, 1939. máj. 19., Ölbő

71 MNL VaML Sárvár Jr. Közíg. 15/1939. M. kir. III. szombathelyi csendőrkerület Ölbői őrs feljelentése, 1939. okt. 5., Ölbő

72 MNL VaML VII. 52. b. Szombathelyi Államügyészség iratai, Büntető iratok, Iktatókönyv 1939. A 3377/1939. ikt. szám tárgya: „*Somorjay Illésné született Bartha Ilona, Kovács Elemér balogfai lakos ellen báró Baich Mihály alsőszelestei lakos sérelmére elkövetett gyújtogatás bűnesete és család kísérlete miatt tett feljelentést az ölbői csendőrőrs átteszi.*” Az elintézés módjának rövid megnevezése: „*Nyomozás megszüntetés*”; Az ikt. számhoz tartozó IV. 1939/1337. számú büntetőügyi irat: „*... Gyanúsítottak ellen Btk. 422. § 2. pontjába ütköző gyújtogatás illetve a Bn. 50. § ütköző s a Btk. 382. §-a szerint minősülő család büntetése miatt tétetett folyamatba nyomozás, mit állítólag azáltal követtek volna el, hogy 1939. október 1-2 éjjel az Ölbő mellett lévő és br. Baich Mihály tulajdonát képező Kányási majorban, mely Somorjay Illésné bérletében van, de mely gazdaságban tartózkodott Kovács Elemér gyanúsított is, a sertésaklot szándékosan felgyújtották. Az akolban nagymennyiségű sertés és egyéb tárgyak mintegy 4204 P. kárértékben bennégtek. Egyszersmind a gyújtogatást a gyanúsítottak azért is követték volna el, hogy az Első Magyar Általános Biztosító r. t.-ot ily módon fondorlatosan tévedésbe ejtsék a saját vagyonuk /:sertésállomány/: megsemmisítésével a biztosítási összeg kifizetésére*

A MÚLTNAK KÚTJA

PUP CSILLA: „MODERNIZÁCIÓ” KERÜLŐÚTON

1940. március 15., péntek: „A vas megyei Ölbő községben a közelmúltban hat lakóház égett le a hozzájuk tartozó gazdasági épületekkel együtt. Most újabb csapás érte a községet, a tűzvész ezúttal két lakóházat, több gazdasági épületet és háziállatot pusztított el.”⁷³

1. 1929. szeptember 20. Fő utca, 2. 1932. május 3. Fő utca, 3. 1932. május 19. Fő utca, 4. 1932. november 13. Posta utca (ma: Kossuth Lajos utca), 5. 1933. augusztus 26. Fő utca, 6. 1934. március 29. Berekszer (ma: Dózsa György utca), 7. 1934. december eleje Berekszer (ma: Dózsa György utca), 8. 1935. február 23. Csonkaszer (ma: Sárvári utca), 9. 1936. március 4. Tikszer (ma: Petőfi Sándor utca), 10. 1936. április 21. Berekszer (ma: Dózsa György utca), 11. 1936. június 15. Berekszer (ma: Dózsa György utca), 12. 1937. március 9. Berekszer (ma: Dózsa György utca), 13. 1937. április 27. Csonkaszer (ma: Sárvári utca), 14. 1937. április 30. Berekszer (ma: Dózsa György utca), 15. 1937. augusztus 2. Fő utca, 16. 1937. augusztus 13. Fő utca, 17. 1937. szeptember 2. Csonkaszer (ma: Sárvári utca), 18. 1937. október 6. Fő utca, 19. 1939. március 10. Csonkaszer (ma: Sárvári utca), 20. 1939. május 18. Fő utca

vegyék rá, mert a sertésállomány a jelzett biztosító társaságnál 14 500 P-re volt biztosítva és összes biztosításuk 30 000 P-re rügött. Gyanúsítottak tagadták a bűncselekmény elkövetését. Minthogy gyanúsítottak tagadásával szemben lefolytatott nyomozás számos gyanús körülményen kívül a bűnösség tekintetében konkrét bizonyítékokat nem szolgáltatott, ilyenek beszerzése nem remélhető a további nyomozástól sem, emélfogva a nyomozást a Bp. 101. §. 3. pontja alapján bizonyíték hiányában meg kellett szüntetnem. Szombathely, 1939. évi október hó 10. Toldy Gyula s. k. kir. ügyéségi elnök.”

73 MNL OL K 428. Napi tudósítások, 1940. márc. 22. 3. kiad. Az 1940. március 15-én péntekről szombatra virradó éjszaka pusztító tűzben 2 lakóház, 6 pajta, rengeteg szalma és takarmány, több métermázsza gabona és vetőmag, 1 ló, anyadisznó 11 malaccal, valamint számos kisebb baromfi esett a lángok martalékaul. – Ismét tűz pusztított Ölbőben. In: *Vvm*, 1940. márc. 19. 4. old.

Ha megpróbáljuk az 1920–1930-as évek egyes tüzesetei alkalmával leégett utcákat, utcarészeket (akkori nevén szereket) beazonosítani – mivel azokat a források, egy-két kivételtől eltekintve, nem nevezik meg –, nincs könnyű dolgunk. A tüzek utcaszintű lokalizációjához legalkalmasabb forrásnak az 1945. évi nemzetgyűlési választás ölbői választói névjegyzéke bizonyult, amely a választópolgárok neve mellett feltünteti azok pontos lakcímét, megadva az utcaneveket és házsámokat, valamint időben is közel lett felvéve a kérdéses időszakhoz.⁷⁴ A választói névjegyzék segítségével sem sikerült azonban az összes tűz helyszínét (utca) pontosan meghatározni. A beazonosított tüzeseteket (Kisölbőn, az 1970-es évekre már lebontott Cseres majorban, valamint az 1959-ig lakott Kányás-majorban történt tüzek kivételével) egy mai falutérképen igyekeztünk megjeleníteni. A helyszínekből egyértelműen látszik, hogy a falu „magjára”, a legrégebbi településrészére koncentráltak a tüzesetek. A mai Harmat József, az Új, a Petőfi utca felső része, a József Attila (utóbbi részbeni átnevezésével a Béke és a Mátyás király) nevét viselő utcák a falu újabb, csak a XX. században beépített településrészein találhatók.

A helyi közigazgatás és a csendőrség – a rendelkezésünkre álló levéltári források és a tüzesetekkel kapcsolatosan megjelent tudósítások tanúsága szerint – bár bizonyítani nem tudta, de legtöbbször szándékos gyújtogatást és biztosítási csalást vélelmezett a sorozatos tüzesetek mögött. Az ismeretlen okból keletkezett tüzek kapcsán mindannyiszor megindult a vizsgálat a gyújtogatás gyanúja miatt, de a gyanút nem lehetett bizonyítékkal igazolni, illetve végül a tűz okát egyértelműen megállapítani. Kettő tüzeset (1935. február 23., 1936. május 3.) okaként elemi csapást (vihar, villámcsapás) sikerült kideríteni. Három esetben, az 1934. március 29-i és augusztus 3-i, valamint az 1936. március 4-i tüzesetnél tudták megállapítani, hogy azokat gondatlanság okozta. Az 1932. május 19-i tűz esetében gyanúsítottak meg és tartóztattak le négy személyt gyújtogatás vádjával. Az 1932. november 13-i esetnél biztosítási csalás büntetének elkövetése miatt nyomoztak egy személy ellen. Az 1936. június 15-i tüzesetnél a csendőrség őrizetbe vett két személyt gyújtogatással vádolva őket. Az 1937. április 27-én történt tűznél két gyanúsított ellen többrendbeli gyújtogatás büntette miatt folyt csendőri nyomozás. Az 1939. október 2-ára virradóra, a Kányás majorban kitört tűznél az ölbői csendőrőrs feljelentést tett két személy ellen gyújtogatás büntette és biztosítási csalás kísérlete miatt. A nyomozati szakaszt, ha követte is bírósági eljárás, konkrét bizonyíték hiányában elmarasztaló ítélet egyik esetben sem született.

Hogy a gyanú sok esetben nem volt/lehetett teljesen alaptalan, azt jól illusztrálja az 1936. június 16-ára, keddre virradóra történt tüzeset kapcsán lefolytatott vizsgálat. 1936. június 20-án az ölbői csendőrőrs feljelentést tett Kovács Antal és 33 társa ellen tűzvész tartamára és az utánra vonatkozó intézkedések megszegése miatt. A feljelentés szerint Eredics Sándorné ölbői lakos szalmakazla június 15-én éjjel gyújtogatás folytán kigyulladt. A helyszínre érkező csendőrijárőr a tűzoltást vezető Király József körjegyző (körzeti tűzoltó parancsnok) támogatására, a tűz által veszélyeztetett lakóházak és szalmakazlak megvédése érdekében, az összesereglett lakosságot felszólította, hogy vödörrel és egyéb tűzoltó eszközökkel segítkezzenek az oltásban. A feljelentett személyek azonban nem tettek eleget a csendőrijárőr felhívásának, helyette „*karba tett kézzel nézték a lakóházak udvaráról és az utcáról a tüzet, amidőn pedig a járőr tagjai feléjük mentek, hogy karhatalmi eszközök igénybevitelével kényszerítsék őket a tűzoltásra, megindultak és az utcára, egy része pedig a la-*

74 MNL VaML XXI. 4. b. Vas megye Törvényhatósága Központi Választmányának iratai. Névjegyzék a nemzetgyűlési választásokról. 1945, Ölbő

kására távozott.” Az első számú gyanúsított, Kovács Antal, azt a további kihágást is elkövette, hogy Nagy István I. tiszthelyettes őrsparancsnokot az intézkedésben gátolta, illetve lebeszélni akarta őt a következő szavakkal: *„tiszthelyettes úr mit okoskodik itt, úgysem lehet a tűz terjedését megakadályozni, mit zavarja itt a lakosságot.”* A felelőssel Kovács csak kényszerítő eszköz alkalmazása után hagyott fel.

Tanulságos a csendőrrjárőr feljelentésben tett sommás összegzését szó szerint is idézni: *„Voltak egyesek, akik a már leégett lakóházak tetőzetének megszenesedett gerendái eltávolításában segédkeztek ugyan, de a gyanúsítottak ellen nem ezért tétetik feljelentés, hogy valamennyi nem segédkezett a későbbi tűznél, hanem azért, mert a kigyulladás után a veszély elhárítására tett felszólításnak nem tettek eleget, mert Ölbő község lakosságának az a megrogzított szokása, hogy amíg a veszély elhárítható, addig nem fog a tűzoltáshoz és azután is csak az égő és egyéb tárgyak eltávolításában segédkeznek a rokonoknak, azért, hogy a kárt becsülni (likvidálni) kiszálló biztosító intézet személyzet minél kevesebb felbecsülhető értéket találjon.”* A tűzben végül leégett 7 lakóház egyéb gazdasági eszközökkel együtt.⁷⁵

Az ölbői őrs feljelentése alapján a gyanúsítottakat 10 pengő pénzbüntetés megfizetésére ítélték a tűzoltásban való részétel megtagadásából eredő kihágás okán.⁷⁶ A gyűjtogatót a csendőrségnek nem sikerült azonosítania. A további nyomozás során felvett jegyzőkönyvek rögzítik Király József ölbői körjegyző, körzeti tűzoltó parancsnok tanúvallomását is, ami szintén megerősíteni látszik az ölbőiek által a tüzesetek kapcsán rendszeresen, talán szándékosnak is, tanúsított magatartást. Vallomása szerint a szétszéledő embereket *„nem lehetett arra kényszeríteni, hogy a tűzoltásnál részt vegyenek. Arra nézve nem tud nyilatkozni, hogy a hatósági felhívásnak kik nem tettek eleget, mert Ölbő községben lakó embereknek a tüzesetek alkalmával mindig ez volt a magatartásuk.”*⁷⁷

A korszak emlékezetre méltó falusi eseményeinek koronatanúi voltak a járási főszolgabírók. Jóval a történetek után, a nyolcvanas években megjelent egy ritka és értékes visszaemlékezés Nagy Jánostól, aki 1929 decembere és 1933 februárja között volt a sárvári járás szolgabírója.⁷⁸ Természetesen nem hiányozhatott emlékei közül legalább egy ölbői „tűzoltás” története, remek anekdotaként elmesélve. Az eset pontos idejét az írás nem közli ugyan, azonban a szerző frissen megválasztott szolgabíróként utal magára, ezért az 1929-ben vagy 1930-ban történhetett. A személyes élményen alapuló beszámoló szerint egy kiscgazda házának pajtája égett, amit bámészkodó tömeg vett körül, miközben a helyi önkéntes tűzoltók az oltáson dolgoztak. A helyszínre siető és a tűzoltásban részt venni szándékozó szolgabíró kezéből ismeretlen személy kiütötte a vízcsövet, amivel azután más folytatta az oltást. A tüzet sikerült ugyan eloltani, de a pajta leégett. A szolgabíró a helyszínen tartózkodó körjegyzőhöz intézett azon kérdésére, hogy miért ütötték ki a kezéből a tűzoltó csövet, a következő választ kapta: *„Túlságosan egyenesen tetszett a vízugarat a tűz közepébe*

75 MNL VaML IV. 425. g. A Sárvári Járás Főszolgabírójának iratai, Kihágási iratok (továbbiakban: Sárvár Jr. Kihág.) 370/1936. M. kir. III. szombathelyi csendőrkörület Ölbői őrs feljelentése, 1936. jún. 20., Ölbő

76 MNL VaML Sárvár Jr. Kihág. 370/1936. Sárvár járás főszolgabírójának büntetőparancsa, 1936. jún. 23., Sárvár. A feljelentett személyek: Kovács Antal, Vörös Lajos, Foki József, Gecse Gyula, Simon Nándor, Pados Ferenc, Rozmán János, Gecse Kálmán, Grubánovits Kálmán, Puklér József, Kocsi Károly, Perlaki István, Németh József, Tuczai Sándor, Németh József, Péter István, Szanyi József, Rozmán Ferenc, Gecse Ferenc, Puklér József, Puklér József, Pupp Sándor, Bödő Bálint, Horváth Imre, Kovács János, Gecse György, Vittinger Kálmán, Puklér Sándor, Bognár Gyula, Varga Kálmán, Lakner János, Eredics János, Simon Gyula, Németh János.

77 MNL VaML Sárvár Jr. Kihág. 370/1936. Jegyzőkönyv, 1936. nov. 26., Sárvár

78 MNL VaML IV. 405. h. Vas Vármege Alispánjának iratai, Törzskönyvi iratok. Nagy János törzskönyvi lapja

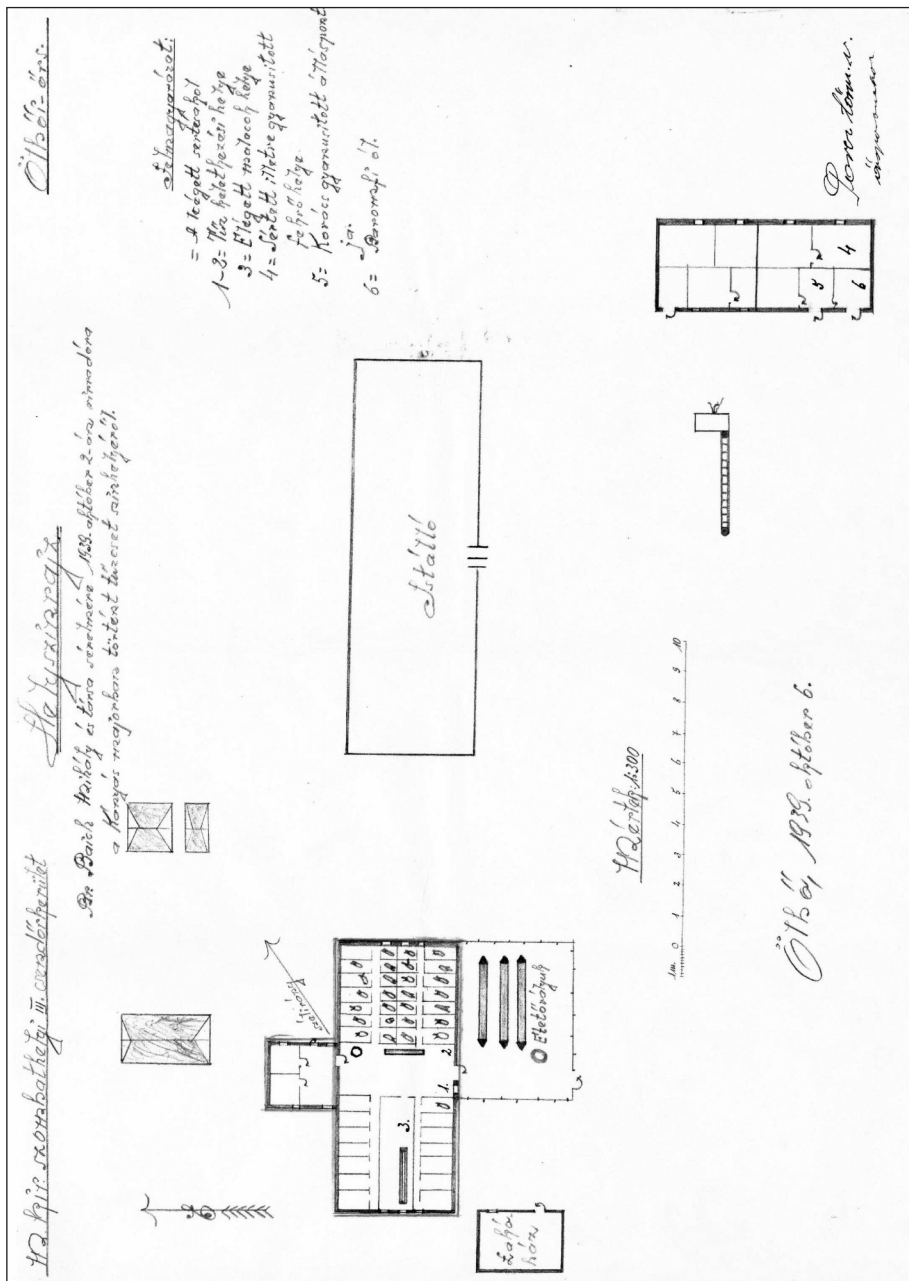
irányítani.” Ezek után nem is érdemes csodálkozni a visszaemlékezést lezáró megjegyzésen: „...a jól bebiztosított szalmatető s pajta megmentése a biztosítótársaságon kívül senkinek sem volt szívégye, csak nekem, a zöldfülűnek.”⁷⁹

Hogy valóban a falu utolsó, vagy legalább is majdnem az utolsó, zsúpos házai semmisültek meg az 1930-as évekbeli tüzesetek következtében, az a lakóházak főbb adatait (pl. építőanyag, tetőzet stb.) számba vevő községsoros statisztikákkal is igazolható. 1920-ban az összes lakóháznak (136) 33,82 %-a (46) rendelkezett cserép-, pala- vagy bádog-, 0,74 %-a (1) zsendely- vagy deszka- és 65,44% (89) nád- vagy zsúptetővel. Ez az arány 1930-ra 52%, 6%, 42%-ra módosult (összes lakóház: 183, ebből cserép-, pala- vagy bádogtetős: 95, zsendely- vagy deszkatetős: 11, nád- vagy zsúptetős: 77). Miután az 1930-as évek tüzei végigpusztították a falut, zsendely- vagy deszkatetős ház egyáltalán nem maradt a községben, és az összes lakóházat (199) figyelembe véve 1941-ben a cserép-, pala- vagy bádogtetős házak száma 194 (97,5%), a nád- vagy zsúptetős házak száma már csak 5 (2,5%)⁸⁰

Összességében elmondhatjuk, hogy a környékbeli településeken az idősebbek emlékezetében az ölbőiekkel kapcsolatban mai napig fennmaradt csúfoló mondások közül a „*pörkölt ölbőiek*” gúnyolódás eredete – nem alaptalanul – az 1930-as évek tüzeseteiben gyökeredzik.

79 Az ölbői tűz. In: Nagy N. János: Azok a régi letűnt idők. Cleveland, 1984. 72. old.

80 Az 1920. évi népszámlálás. 1. r. A népesség főbb demográfiai adatai községek és népesebb puszták, telepek szerint. Bp., 1923. 47. old. (Magyar Statisztikai Közlemények. U. S.; 69.); Az 1930. évi népszámlálás. 1. r. Demográfiai adatok községek és külterületi lakott helyek szerint. Bp., 1932. 120. old. (Magyar Statisztikai Közlemények. U. S.; 83.); Az 1941. évi népszámlálás. 5. Lakóház- és lakásadatok községek szerint. Bp., 1982 [1984]. 118–119. old. (Történeti statisztikai kötetek)

1939. október 2-ára virradóra a Kányás majorban történt tüzeset helyszínrajza (MNL VaML Sárvár Jr. Közig. 15/1939. M. kir. III. szombathelyi csendőrkörület Ölbtől örs feljelentése, 1939. okt. 5., Ölbtől)

A levéltári források összegyűjtéséhez nyújtott segítséget Feiszt Györgynek, a sajtóanyag összegyűjtéséhez és a térkép illusztráció elkészítéséhez nyújtott segítséget pedig Pup Krisztínának köszönöm.